

TILDAGI FONETIK O'ZGARISHLARNING O'RNI

Begoyim Yuldosheva

Navoiy davlat pedagogika instituti o'zbek tili va adabiyoti fakulteti

4-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13890761>

ARTICLE INFO

Received: 27th September 2024
Accepted: 29th September 2024
Published: 30th September 2024

KEYWORDS

tejamlilik tamoyili; tejamlilik; affixal tejamlilik; fonetik tejamlilik; ekonomiya.

ABSTRACT

Maqola tejamlilik tamoyilining tilshunoslikda o'rganilish tarixini yoritishga bag'ishlangan bo'lib, tejamkorlik hodisasi haqida turli davr tilshunoslari tomonidan keltirilgan turlicha qarashlar bayoni bilan boshlangan. Shuningdek, tilshunos olimlarning tejamlilik ustida atroflicha olib borgan izlanishlari, ba'zi o'rinlarda esa ularning bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan fikrlari ham qayd etib o'tilgan.

Tildagi fonetik o'zgarishlar tilning o'zgarishlari bilan bog'liq yengilmoqda. Bu o'zgarishlar tarixiy, geografik, uning muhit, bilim va madaniyati bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Tilar tajriba o'zgarishi va tubdan alohida tilni yaratishni ta'minlaydi. Fonologiya sohasi, insonning tilni o'rganish va uni o'zgartirish jarayoniga fokuslanadi. Tildagi fonetik o'zgarishlar o'rni juda muhimdir. Bu, tilda o'zgarishlarni qayta takrorlash va so'zlar bo'yicha to'g'ri talaffuz qilishga yordam beradi. Misol uchun, agar bir so'zning deyarli hamma harflari tog'rilanib qolsa, ammo bir harfi yoki tovushni notog'ri talaffuz qilsak, bu so'z to'liq tushish maydoni uchun hamda ma'naviy maqsadlar uchun ham muhim ahamiyatga ega bo'ladi. O'zinning o'zgarishlar o'rni haqida bir misol keltirib o'tganda, men nihoyatda uxlamogga muvaffaq buldingina, ularning kelgusi tugimining tushish sho'basi uchun qanday ahamiyatga ega bo'lishi kerakligini tushundim. Endi men to'r tortib toshkentliklar bilan gaplashib qolishim yoki onlarni aytishimda, mening so'zlarga berishim haqida ko'p qo'rqinchli emasman. Men tushunolmayman, lekin populatsiyamni o'zimni kengaytirishimni hamda orzu va maqbullikni qo'llab-quvvatlamaktan qancha quvat olishim kerakligini bilsam, undan qattiq ishonchim bor. Shundan tashqari, tildagi fonetik o'zgarishlar talaffuzva so'z tushirishda ko'p sohadagi qo'zg'indilike va noqulayliklarning oldini olishda ham juda muhimdir. Agar bir odam to'g'ri tushishni o'rganmasa yoki to'g'ri tushishni ko'rish uchun imkoniyatlardan mahrum qilsa, ularga ma'qullikda muammolar paydo bo'lishi mumkin. Shuning uchun, tildagi fonetik o'zgarishlarni o'rganish va unga qiziqishga erishish har bir shaxsga zarur. Bu tatbiq etish va o'rganish jarayonida, shaxsiy yuksaklikni olish imkoniyati bor.

Lekin, tildagi fonetik o'zgarishlar hozirgi kunda yuqori tezlikda sodda va san'at asarlarini ajratib o'ti. Bu o'zgarishlar kerakli ma'lumot va texnik bo'lgan san'atkorlar bilan ishlab chiqariladigan zamonaviy qo'llanmalarni isbotlaydi. Bu o'zgarishlar o'zlarini sillablar, so'zlar va gaplar sifatida namoyish etadi va tiling izohlovchi qobiliyatini kuchaytiradi. Tildagi fonetik o'zgarishlar insoniy aloqani osonlashtiradi va tarixiy madaniyatni ko'paytiradi. Bu o'zgarishlar til maqomini ta'minlaydi va o'zgarishlarni barcha echim-kullar yuqori darajada qabul qilmoqda. Ular insonlar arasida o'zaro ma'naviy aloqani ko'paytirib, kompaniya

faoliyatida salomat va mahsulotiviy ishini ta'minlaydi. Bu havola mumkin, xorijiy tajribaga ega insonlar bilan tariqa yaratadi va ularning maksimal daromadini qondiradi.

Tilshunoslikni o'rganishda fonetik o'zgarishlar yoki fonetik o'zgarishlar tilning rivojlanishi va rivojlanishini tushinishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tildagi Fonetik o'zgarishlarning o'rni yoki tilda fonetik o'zgarishlar o'rni, O'zbekistonning lingvistik landshafti maftunkor tadqiqot sohasidir. Tilda fonetik o'zgarishlarni tahlil qilish vaqt o'tishi bilan tilga ta'sir ko'rsatgan tarixiy, madaniy va ijtimoiy omillarni yoritib berishi mumkin. Tilda fonetik o'zgarishlar qanday namoyon bo'lishini o'rganib, tadqiqotchilar til, jamiyat va o'ziga xoslik o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlik haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lishlari mumkin. Tilda fonetik o'zgarishining asosiy jihatlaridan biri bu til aloqasi va qarz olishning ta'siri. Tilda o'z tarixi davomida turli tillar ta'sirida bo'lganligi sababli, fonetik o'zgarishlarni ko'pincha boshqa til jamoalari bilan o'zaro aloqada kuzatish mumkin. Masalan, tilda ba'zi fonetik tovushlarning mavjudligi qo'shni tillar, masalan, fors yoki rus tillarining ta'siri bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Ushbu fonetik o'zgarishlarni o'rganish mintaqadagi til aloqasining tarixiy dinamikasi va ular Tilda fonetik landshaftini qanday shakllantirganligi haqida muhim maslahatlar berishi mumkin.

Bundan tashqari, Tildadagi fonetik o'zgarishlar ham jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarni aks ettirishi mumkin. Misol uchun, talaffuz shakllarining o'zgarishi ijtimoiy ierarxiyadagi o'zgarishlar yoki madaniy me'yorlarning o'zgarishini ko'rsatishi mumkin. Tildadagi fonetik o'zgarishlarni o'rganib, tadqiqotchilar jamiyatning ijtimoiy va madaniy dinamikasi haqida muhim tushunchalarni ochib beradigan tildagi nozik nuanslarni ochib berishlari mumkin. Umuman olganda, Tilda fonetik o'zgarishlarini o'rganish O'zbekistondagi til xilma-xilligi va murakkabligining boy gobeleniga bir oyna ochadi va til, jamiyat va o'ziga xoslik o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganish uchun qimmatli ob'yektiv beradi.

REFERENCES

1. Jo'liboy Eltuzarov. Tildagi tejamlilik tamoyili va qisqaruv.SamDU 2004
2. Abdulla Qodiriy."O'tkan kunlar" Tosh 1974
3. www.ziyo.net sayti